

Inhoudelijke reactie op de handreiking van deputaten Kerkorde en Kerkrecht

Vooraf

De handreiking die door deputaten Kerkorde en Kerkrecht is verstuurd aan de deputaatschappen (en op de website cgk.nl is geplaatst) heeft inmiddels al veel verbazing opgeroepen in de breedte van de kerken. We hopen dat iedereen zich realiseert dat de door KOKR voorgestelde harde lijn veel onnodige schade zal veroorzaken en ook de onderlinge verhoudingen geen goed zal doen. Daarom doet de commissie Vertegenwoordiging en Borging Verantwoordelijkheden aan alle deputaatschappen een oproep om deze lijn niet volgen, maar om in overleg te treden over de gezamenlijke verantwoordelijkheden. Dit om een harde breuk, met grote financiële en persoonlijke gevolgen te voorkomen.

Naast deze brief aan de deputaatschappen om tot constructief overleg te komen, is ook een weerlegging van de handreiking van deputaten kerkorde en kerkrecht noodzakelijk.

Het mandaat van deputaten

Het is het zeer de vraag of deputaten met hun handreiking binnen hun mandaat opereren. De instructie voor deputaten is onder andere het 'uitbrengen van kerkrechtelijk advies', maar in deze handreiking wordt er ook een (eenzijdige) beoordeling gegeven van de kerkelijke situatie. Vanuit hun beoordeling stellen deputaten dat kerken die bijeen zijn gekomen in de Algemene Vergadering en het synodale deel van ons kerkstelsel niet meer voor wettig kunnen erkennen, niet meer behoren bij het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Daarmee gaan deputaten met hun beoordeling op de stoel van de meerdere vergaderingen zitten, al laten ze de (administratieve) uitvoering daarvan nog aan de classes over. Zodoende gaan ze hun bevoegdheid te buiten. Deze opstelling is in strijd met de beginselen van onze kerkorde en het gereformeerde kerkrecht.

Ons moet ook van het hart dat het opmerkelijk is dat deputaten in de achterliggende jaren altijd uiterst terughoudend zijn geweest als het ging om maatregelen tegen afwijkende gemeenten, maar daar wegen van gesprek en vermaan zónder verdere consequenties voor wezen. Nu echter de kerkelijke weg is stukgelopen menen zij dat kerken (die trouw willen blijven aan Schrift en belijdenis en gezamenlijk willen blijven bij wat de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben besloten) wel buiten het verband geplaatst moeten worden en dat deputaten die zich verwant weten met het initiatief van Rijnsburg zouden moeten opstappen. De visie van deputaten Kerkorde en Kerkrecht is door de synode van 2019-2022 al niet zondermeer overgenomen, en hun rapporten zijn door de afgelopen synode ook niet meer kerkelijk goedgekeurd. Enige terughoudendheid van deputaten zou dan ook zeker op zijn plaats zijn geweest.

Het perspectief van deputaten

In de handreiking wordt voorbijgegaan aan de werkelijkheid waarin ons kerkverband zich thans bevindt. Het is onjuist wanneer deputaten Kerkorde en Kerkrecht nu een positie innemen, alsof de achtereenvolgende synodes van 2019-2022 en 2024-2025 niet hebben plaatsgevonden, en ook alsof classes pas ná de sluiting van de synode van 2024-2025 zijn vastgelopen.

Opmerkelijk is dat ze wel onder punt 4 van hun handreiking signaleren dat er een complexe situatie is 'wanneer de eenheid van het kerkverband en de legitimiteit van de generale

synode ter discussie staan', maar dat niet verwerken in hun kijk op de situatie. Dat de legitimiteit van de kerkelijke meerdere vergaderingen ter discussie staat, is immers al een jarenlang proces. Allereerst al *van binnenuit* door het negeren van de kerkelijke besluiten door het invoeren van afwijkend beleid (o.a. ten aanzien van 'homoseksualiteit' en 'vrouw en ambt'). Dit was in strijd met de gezamenlijke besluiten die zijn gedaan met een beroep op de Schrift en als principieel zijn geduid. Het rapport 'kerk-zijn' ('Zoekt eerst het Koninkrijk van God') en de besluiten van de synode dan 2019-2022 gaven aan dat de kerken die afwijken en tegelijk uitspreken christelijk-gereformeerd te willen blijven, iets onmogelijks uitspreken en hun plaats in het kerkverband onmogelijk maken.

De synode van 2024-2025 kon na jaren van gesprekken, commissiewerk, rapporten, en vele pogingen tot het vinden van een gezamenlijke weg, niet anders dan de droeve werkelijkheid onder ogen zien dat er geen gezamenlijke toekomst meer is voor het geheel van het kerkverband met alle 181 gemeenten binnen de bestaande kerkelijke structuur. Er kon ten aanzien van het thema 'toekomst kerkverband' geen besluit voor een gezamenlijke uitweg genomen worden. De laatste oproep tot terugkeer van de afwijkende gemeenten bleef onbeantwoord en bezegelde deze afloop van de synode. Daarom heeft de synode de verantwoordelijkheid teruggelegd bij de *plaatselijke* kerken. Daardoor is het probleem van de legitimiteit van de meerdere vergaderingen vanuit de *gezamenlijkheid* en *kerkelijk* onderkend. De synodale structuur zelf is stuk en zal alleen vanuit de plaatselijke kerken nog weer vorm kunnen krijgen.

Wanneer deputaten deze werkelijkheid als uitgangspunt hadden genomen, hadden ze bij de signalering dat 'de eenheid van het kerkverband en de legitimiteit van de synode ter discussie staan' moeten erkennen dat inderdaad de plaatselijke kerken van de synode de taak hebben gekregen om zich kerkelijk te (her)groeperen. Het feit dat de meeste vergadering (de synode) bewust geen roepende kerk aanwees, kan door hen (en door de rechter) als onjuist worden gezien naar art. 50 KO, maar is wel de kerkelijke werkelijkheid. Een kortgeding en het onbevoegd aanwijzen van een roepende kerk door deputaten Vertegenwoordiging (in oorspronkelijke samenstelling), heeft daarin niet geholpen. Dat heeft voor slechts een deel van de kerken de overtuiging gegeven dat er weer een roepende kerk is, terwijl een ander deel daarvoor geen kerkordelijke grond ziet en de wettigheid daarvan betwist.

De inzet van deputaten

De inzet in de handreiking van deputaten kerkorde en kerkrecht is helaas niet het zoeken naar een weg van ordelijk uiteengaan met zo min mogelijk schade. In plaats daarvan menen ze de weg van uitsluiting van deputaten en gemeenten te moeten wijzen. Dat doen ze echter eenzijdig en vanuit een zakelijk-juridische benadering die in een harde opstelling resulteert. Daarmee blokkeren ze de mogelijkheid van gesprek over de gezamenlijke verantwoordelijkheden. Zij zien die niet als gezamenlijk, maar slechts als 'eigendom' van de kerken die 'Hoogeveen' volgen. Zodoende koersen ze aan op een harde breuk met grote en onoverzienbare gevolgen.

De gevolgtrekkingen van deputaten

We betreuren het zeer dat deputaten Kerkorde en Kerkrecht deze benadering hanteren. Deze benadering leidt ook tot conclusies die niet logischerwijs uit de werkelijkheid voortvloeien. We willen daarom een aantal stellingen uit de handreiking weerleggen:

a. Afscheiding?

1. Deputaten Kerkorde en Kerkrecht menen stellig dat kerken en predikanten die als deelnemer aanwezig waren op de Algemene Vergadering van 21 maart 2026 zich hebben afgescheiden van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Vanuit dit uitgangspunt doen ze elke volgende stelling. Later in de handreiking adviseren ze aan classes om het gesprek aan te gaan met kerken die niet aanwezig zijn op classisvergaderingen, en eventueel daarna bijzondere kerkvisitaties aan te gaan. Kortom: deputaten geven daarmee zelf aan dat kerken nog wel degelijk onderdeel zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Kerken en predikanten moeten immers opgeroepen worden om te komen, en eventueel door kerkvisitatoren bezocht worden. Dat is uiteraard allemaal niet meer aan de orde, wanneer er een afscheiding zou hebben plaatsgevonden.
2. Er heeft ook daadwerkelijk geen afscheiding plaats gevonden. De verdrietige kerkelijke realiteit, waarin de bestaande kerkelijke structuren niet meer kunnen functioneren zodat er nog werkelijk vaste en bondige besluiten genomen kunnen worden heeft een deel van de kerken ertoe gebracht om elkaar op te zoeken en uit te spreken elkaar vast te willen houden rond het klassieke christelijk-gereformeerde beginsel van de Schrift, de daarop gegronde gereformeerde belijdenis, de daaruit voortvloeiende kerkorde en de synodale besluiten. Maar daarmee heeft geen enkele van deze plaatselijke gemeente en geen enkele christelijke gereformeerde predikant actief het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken verlaten. Ook zijn ons geen situaties bekend, waarin een plaatselijke gemeente of een predikant buiten het kerkverband is gezet. De Algemene Vergadering sprak zelf uit dat 'het initiatief van Rijnsburg en de samengekomen Algemene Vergadering geen afscheiding betreft van de Christelijke Gereformeerde Kerken, maar een voortgaan als Christelijke Gereformeerde Kerken;' (Verklaring vanuit de Algemene Vergadering, uitspraak 9). Kortom: het is beslist een misvatting van deputaten Kerkorde en Kerkrecht dat er een afscheiding heeft plaatsgevonden.

b. Plaatselijke kerken aan zet

3. We zouden het nog sterker kunnen zeggen. Nadat de synode 2024-2025 moest concluderen dat er geen weg uit de impasse gevonden kon worden inzake de kerken die volharden in hun afwijken van gezamenlijk genomen besluiten, heeft de synode de verantwoordelijkheid hierin teruggelagd bij de plaatselijke kerken. De kerkelijke weg is op alle niveaus van de meerdere vergadering vastgelopen (classes, particuliere synoden en de generale synode). Drie gemeenten hebben die handschoen opgepakt: Dordrecht-Zuid (daags na sluiting van de synode) door middel van een brief aan alle Christelijke Gereformeerde Kerken om plaatselijk instemming te vragen met het voorstel om de gemeente van Hoogeveen aan te wijzen als roepende kerk. Rijnsburg (enkele dagen na de sluiting van de synode) door middel van een brief aan alle Christelijke Gereformeerde Kerken om eind juni 2025 samen te komen ten einde elkaar vast te houden op grond van de Schrift, de daarop gefundeerde gereformeerde belijdenis, en de daaruit voortvloeiende kerkorde en synodale besluiten. Tenslotte Broeksterwoude-Petrus die de stap naar de wereldlijke rechter maakte om het aanwijzen van een roepende kerk af te dwingen.

Hieruit valt af te leiden dat in de breedte van de kerken *plaatselijk* werd aangevoeld dat de synodale structuur hersteld moest worden. Twee gemeenten (Dordrecht-Zuid en Broeksterwoude-Petrus) die menen dat dit zou kunnen als er maar een roepende kerk zou zijn aangewezen. Eén gemeente (Rijnsburg) die meent dat dit alleen kon door eerst uit te spreken op welke wijze de plaatselijke gemeenten zich tot elkaar dienen te verhouden.

Het aanwijzen van een roepende kerk herstelt echter op geen enkele wijze de kapotte structuur van de meerdere vergaderingen. Immers blijft het afwijken van de gezamenlijk genomen besluiten door diverse plaatselijke kerken voortbestaan.

Het eerst samen uitspreken van de wijze waarop plaatselijke kerken elkaar willen blijven vasthouden is daarentegen geheel in lijn met de besluiten van de synode. Ter onderstreping hiervan halen we aan wat deputaten Vertegenwoordiging 1 na sluiting van de synode hebben geschreven in hun brief van 5 juni 2025:

“Het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken bestaat nog steeds. Alle 181 plaatselijke kerken bestaan immers nog. En als de Heere het geeft, zullen die 181 plaatselijke kerken komende zondag allemaal weer hun erediensten beleggen. Die plaatselijke kerken hebben ook nog steeds hun gezamenlijke verantwoordelijkheden: de TUA, de emeritikas, het zendingswerk etc. Maar de vergaderstructuur van het kerkverband blijkt vast te lopen. Omdat de artikelen 30 en 31 van onze kerkorde niet meer functioneren, is het aan de plaatselijke kerken om te bepalen hoe zij zich tot de huidige situatie verhouden. Willen zij zich opnieuw in synodaal verband vergaderen? Hoe dan? En met welke andere gemeenten dan? Die gewichtige vragen liggen nu op de tafel van de plaatselijke kerken.” (Brief deputaten vertegenwoordiging, 5 juni 2025, p.3)

c. Geen roepende kerk en functionerende kerkelijke structuur

4. De visie van deputaten Kerkorde en Kerkrecht komt voort uit de gedachte dat er maar één lijn loopt van de synode van 2024-2025 naar een vervolg van het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken en dat is via de nog samen te roepen ‘synode van Hoogeveen’. Deputaten Kerkorde en Kerkrecht kennen de inhoud van artikel 50 van de kerkorde. Dat artikel is er glashelder over: alleen een generale synode kan een roepende kerk voor de volgende synode aanwijzen. Dat dit niet is gebeurd, was geen omissie maar een logische gevolgtrekking uit het feit dat na een proces van jaren zelfs de breedste vergadering van onze kerken, waarin kerkordelijk alle gemeenten samenkomen, tot geen enkele uitweg meer kon besluiten uit de kerkelijke impasse; in dat geval is het niet minder dan kerkelijke eerlijkheid om ook geen kerkelijk continuüm meer aan te wijzen. Een tussenkomst van een wereldlijke rechter doet niets af aan de kerkelijke werkelijkheid. Dat de toenmalige deputaten vertegenwoordiging Hoogeveen meenden te moeten aanwijzen als roepende kerk om de gang naar de burgerlijke rechter te stoppen, doet niets af aan het feit dat Hoogeveen niet is aangewezen door een generale synode. Als deputaten Kerkorde en Kerkrecht kerkrechtelijk zuiver willen handelen en spreken, zullen ze dit ook moeten erkennen. Tevens zullen deputaten Kerkorde en Kerkrecht moeten erkennen dat nu eerst de plaatselijke kerken zelf zullen moeten uitspreken hoe en met wie zij opnieuw in synodaal verband vergaderen.

5. Dat deputaten Kerkorde en Kerkrecht nog steeds wel spreken van een kerkelijke structuur neemt bovendien niet weg dat geen enkele meerdere kerkelijke vergadering nog vaste en bondige besluiten kan nemen, waarvan zeker is dat ze ook plaatselijk gevolgd zullen worden. Dat maakt dat deze kerkelijke structuur niet meer functioneert. Dat is niet alleen na de sluiting van de synode van 2024-2025 het geval; dat was al zo in diverse classes voor aanvang van deze synode. We wijzen slechts op de situatie in de classes 's-Gravenhage en Zwolle, die beide afgeschaald waren en nauwelijks nog konden functioneren als classis. Dat beide classes inmiddels zonder een groot deel van de oorspronkelijke gemeenten 'gewoon' weer verder vergaderen, is een pijnlijk bewijs dat de breuk door deze classes bezegeld wordt.

d. Deputaatschappen, deputaten en het uiteengaan van de kerken

6. Dat brengt ons bij het werk van deputaatschappen. Zij hebben het mandaat om te werken voor de Christelijke Gereformeerde Kerken, en zijn zoals deputaten Kerkorde en Kerkrecht met een eigenaardige uitdrukking zeggen 'eigendom van de Christelijke Gereformeerde Kerken'. We zouden het preciezer willen omschrijven: generale deputaatschappen hebben niets anders te doen dan synodebesluiten uitvoeren. Nu deze kerken in twee delen uiteengaan en geen enkele kerk zichzelf buiten het verband heeft geplaatst, maar we wel de realiteit van de uitspraak van de synode onder ogen zien dat er geen gezamenlijke toekomst is voor de 181 Christelijke Gereformeerde Kerken binnen één verband, zou het van wijsheid getuigen als de deputaatschappen wel in gesprek gaan met vertegenwoordigers van de Algemene Vergadering, los van de vermeende kerkrechtelijke onmogelijkheid waar deputaten Kerkorde en Kerkrecht over spreken. Het gaat daarin niet om het 'aannemen van opdrachten van een andere algemene vergadering'. Het gaat om het broederlijke gesprek over de borging van gezamenlijke verantwoordelijkheden vanuit de gezamenlijke zorg voor onder andere personen.
7. Dat er met het beleggen van een Algemene Vergadering en het instellen van classes-in-opbouw een nieuw kerkverband is gestart, willen we op grond van wat we eerder beschreven dan ook betwisten. Omdat de meerdere vergaderingen in de synodale structuur niet meer functioneren, is het nodig om die structuur weer vanaf de plaatselijke gemeente op te bouwen. Dat dit wordt betwist, moge waar zijn, maar daarmee is een kerkenraad en/of predikant die deelneemt aan de Algemene Vergadering niet de iure buiten het kerkverband geplaatst. Er is de mogelijkheid om in overleg als Christelijke Gereformeerde Kerken in twee delen uiteen te gaan, op een wijze die door zowel de Algemene Vergadering als de synode van Hoogeveen geaccordeerd kan worden. Zo'n ordelijk uiteengaan waarin zorg gedragen wordt voor de gezamenlijke verantwoordelijkheden, kan strijd en juridisering voorkomen.
8. Daaruit volgt dat de vervolgconclusies van deputaten Kerkorde en Kerkrecht ook geen stand kunnen houden. Gemeenteleden en predikanten verliezen hierbij in het geheel niet hun rechten binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dientengevolge zijn de conclusies over 'niet-leden' die deputaten zouden zijn, werkelijk niet aan de orde.

Oproep tot broederlijk gesprek

Wij blijven uiteraard bereid en beschikbaar, zoals de Algemene Vergadering heeft uitgesproken, tot een broederlijk gesprek met elk generaal deputaatschap. Als de Christelijke Gereformeerde Kerken in twee delen uiteengaan, hoe verdrietig dat ook is, dan hoort het bij de zelfstandige zorgplicht van ieder deputaatschap (die met hun synodale instructie namens en ten behoeve van alle Christelijke Gereformeerde Kerken werken) om te doordenken wat dit voor hun taak en op financieel en persoonlijk vlak voor gevolgen heeft. In een broederlijk gesprek kan dan vastgesteld worden hoe deze zaken gedragen kunnen worden door beide delen, of door één daarvan.

Door de opstelling die deputaten Kerkorde en Kerkrecht nu kiezen, vrezen we dat dit broederlijke gesprek al bij voorbaat feitelijk geblokkeerd wordt. De Algemene Vergadering heeft nadrukkelijk uitgesproken om de gezamenlijke verantwoordelijkheden zo goed mogelijk en met zo min mogelijk schade te borgen. De wijze waarop deputaten Kerkorde en Kerkrecht de deputaatschappen nu dwingen alleen richting 'Hoogveen' hun werkzaamheden en voortzetting daarvan te rapporteren, brengt de gezamenlijke verantwoordelijkheden ernstig in gevaar. De Algemene Vergadering heeft echter juist de gezamenlijke verantwoordelijkheden willen waarborgen door uit te spreken dat *beide groepen kerken* verantwoordelijkheid dragen voor de aan de deputaatschappen gegeven opdrachten en voor de voortgang van de gezamenlijke arbeid. Daarbij heeft zij tevens uitgesproken dat deze verantwoordelijkheid *wederkerig* is, in die zin dat alle deputaatschappen ook verantwoordelijkheid dragen jegens beide groepen kerken.

Voorts hebben de deelnemers aan de Algemene Vergadering bevestigd dat zij zich willen houden aan de afspraak dat de minimumbijdragen en omslagen over 2026 en 2027 ongewijzigd door de kerken worden afgedragen. Tevens hebben zij uitgesproken zich voor de periode vanaf 2028 te willen inzetten voor constructief, ordelijk, inhoudelijk en broederlijk overleg met ieder van de deputaatschappen, om te komen tot passende afspraken over de periode vanaf 2028.

Wij roepen de deputaatschappen daarom hartelijk op het gesprek óók aan te gaan met de commissie die de Algemene Vergadering daartoe heeft ingesteld. Wij mogen met elkaar die gezamenlijke verantwoordelijkheden niet uit handen laten vallen. Opnieuw verwijzen we daarbij naar de brief van deputaten vertegenwoordiging van 5 juni 2025: *“Die plaatselijke kerken hebben ook nog steeds hun gezamenlijke verantwoordelijkheden: de TUA, de emeritikas, het zendingswerk etc.”* Het is niet te verantwoorden wel de gelden tot 2027 te ontvangen maar niet inhoudelijk de zaken met elkaar te bespreken om te zien of en op welke wijze we die verantwoordelijkheden ook na 2027 zo goed mogelijk kunnen borgen.

We wijzen met nadruk op de brief die het curatorium van onze kerken heeft gestuurd op 4 maart 2026 (en de brief van deputaten emeritikas van 30 oktober 2025). De constructieve wijze waarop het curatorium in gesprek wil over de gezamenlijke verantwoordelijkheden lijkt ons de aangewezen weg.

Commissie Vertegenwoordiging en Borging Verantwoordelijkheid